

З ЧАГО ПАЧЫНАЕЦЦА РАДЗІМА?..

Фота Аляксандра КЛЕШЧУКА.

Год кнігі стане ў пэўным сэнсе рэнесансным для нацыянальнага кнігавыдання, — упэўнена першы намеснік Міністра інфармацыі Рэспублікі Беларусь Лілія АНАНІЧ

...Пакуль мы гутарылі пра лёс беларускай кнігі, клопат дзяржавы па падтрымцы чытання, пра перспектывы развіцця паліграфічнай сферы і ўвогуле пра жыццё, — нібыта рэфрэнам гучала песня «З чаго пачынаецца Радзіма?» з выдатнага кінафільма «Шчыт і меч». Памятаеце, самы першы адказ на гэтае прыгожа-пазтычнае пытанне: «З карцінкі ў тваім буквары»...

Размова з Ліліяй Ананіч яшчэ раз засведчыла: Радзіма пачынаецца менавіта з кнігі.

ры Івана Мележа — тое адчуванне пісьменніка і сэння захоўваецца. Але чаму менавіта «Людзі на балоце», «Подых навальніцы», нават цяжка адказаць...

Мая маці была настаўніцай, выкладала беларускую мову і літаратуру. А бацька — дырэктар школы, гісторык. Я вырасла, па сутнасці, у школе; наш дом стаяў насупраць школы. Нават нарадзілася я... амаль што ў школьным класе: та-

ды яшчэ не было сваёй хаты, і мы часова жылі ў школе, якую, дарэчы, будаваў бацька. Нарадзілася я зімою, а сваю хату бацька дабудаваў толькі ўлетку... Бацькі мае, на жаль, ужо пайшлі з жыцця — але бачыце,

як толькі загаварылі пра кнігу, адразу іх узгадваю. І невыпадкова: у нашай хаце было вельмі шмат кніг. Не толькі кнігі — усе літаратурныя часопісы, якія толькі можна было выпісаць: «Нёман» і «Роман-газета», «Наш сучасны» і «Польмя»... Вы ж разумееце, у вёсцы галоўныя ачагі духоўнасці, асветы, культуры — заўжды школа і бібліятэка. Я гавару пра канкрэтыку — у кантэксце пытанняў пра любімую кнігу, ролю кнігі ў станаўленні асобы.

І калі зараз бываю ў бацькоўскай хаце, з цеплынёй праглядаю пажоўклыя падшыўкі выданняў, якія гартала калісьці мая матуля, па якіх выкладаліся творы і вьхоўвалася цэлае пакаленне вяскоўцаў.

УСЕ МЫ З ХАТ

— Лілія Станіславаўна, першае пытанне сёлета ўжо, мабыць, традыцыйнае: якая ваша любімая кніга?

— Пытанне і простае, і складанае. Яшчэ ў школьныя гады мяне надзвычай уразілі тво-

З ЧАГО ПАЧЫНАЕЦЦА РАДЗІМА?..

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

— **Ваша родная вёска...**

— ...вёска Леванова Барысаўскага раёна ўзгадала многіх выдатных сыноў і дачок Беларусі, якія, дарэчы, сёння займаюць годнае месца ў нашай краіне. Дастаткова сказаць, што з нашай вёскі — і міністр транспарту, і начальнік упраўлення адукацыі Мінгарвыканкама... Пагадзіцеся, для адной беларускай вёскі гэта вельмі паказальна. І што самае галоўнае — у аснове станаўлення юных вясцоўцаў была кніга. Кнігі і веды. У нашай 8-гадовай вясковай школе выкладанне і выхаванне ішло на ўзорна высокім узроўні!

ТЭХНАЛАГІЧНЫ ПРАРЫЎ СТАГОДДЗЯ

— **Лілія Станіславаўна, у многім сімвалічна: раслі сярод кніг — а цяпер у якасці першага намесніка міністра інфармацыі краіны курьеруеце выдавецка-паліграфічную сферу...**

— Сапраўды, развіццё гэтай сферы каардынуецца ў пэўнай ступені і мною. Сфера вельмі цікавая і, разам з тым, складаная, вельмі дынамічная і духоўная. Яна патрабуе дзяржаўнай падтрымкі і ўвагі. І ўвогуле найлепшая з усіх: бо кніга — духоўная аснова развіцця грамадства.

Я радуся кожнай новай кнізе, якая выходзіць у беларускіх выдавецтвах. Асабліва ўвагу звяртаю на сацыяльна значныя выданні — змястоўныя, адметныя кнігі. Напрыклад, калі б вы Спыталіся, што менавіта сёння сагрэла мне душу...

— **Пытаюся!**

— Адкажу канкрэтна: кніга, прысвечаная мастаку Івану Хруцкаму. Спецыяльна да Года кнігі выдавецтва «Беларусь» сумесна з Нацыянальным мастацкім музеем распачало новы праект «Славутыя мастакі з Беларусі». Гэта першая кніга серыі — па-мойму, вельмі цёплая, прыгожая, зручная па фармаце. І дарэчы, па кошце даступная: дзякуючы дзяржаўнай падтрымцы яе зможам купіць шырокае кола чытачоў. Яна будзе «па кішэні» і студэнтам.

— **Згодна са статыстыкай, апошнім часам зніжаюцца тыражы кніг, змяншаюцца і колькасць паказчыкі па назвах выданняў — прычым гэта сусветная тэндэнцыя. Вінавацяць інтэрнэт...**

— Гэта рэальнасць, з якой неабходна не толькі лічыцца — яе трэба абавязкова ўлічваць!

Давайце ўважліва, непрадзурта прааналізуем статыстыку. Адрознію скажу: сёння мы выглядаем няблага. Усе 20 гадоў з часу, калі Беларусь набыла суверэнітэт, краіна дбала пра кнігу і таму падышла да Года кнігі з добрымі набыткамі.

Беларусь на постсавецкай прасторы — па-ранейшаму адна з самых чытаючых кнігавыдаючых краін. Гэта адна з тых краін, якія клопоцяцца пра нацыянальнае кнігавыданне, папаўненне фондаў бібліятэк і г.д. Лічбы сведчаць пра тое, што нават з улікам агульных тэндэнцый — сусветнага падзення выдання кніг, усіх аб'ёмных паказчыкаў — мы маем вельмі добрыя паказчыкі. Мы трымаемся на роўні з вялікай Расіяй. І нашмат пераўзыходзім суседку Украіну: калі там выдаецца адна кніга ў год на чалавека, дык у нас — без малога чатыры з паловай.

Хачу падкрэсліць: прычына цяперашніх «зніжкаў» — нават не столькі ў эканоміцы, колькі ў... канкрэтных умовах тэхналагічнага прагрэсу-праыруе XXI стагоддзя. Гэта аксіёма: у наяўнасці пераарыентацыя грамадства (і больш глабальна — цывілізацыі) да ўкаранення новых інфармацыйных тэхналогій.

Дарэчы, нядаўна гутарылі з дырэктарам Нацыянальнай бібліятэкі: там таксама істотны «працэдурныя» змены. Калі раней студэнты заказвалі стосы кніг (я і сама згадваю, як з аднакурснікамі ў колішняй «ленінцы» па 20 кніг замаўлялі, рыхтуючыся да сесіі!), дык зараз... адным клікам мышы можна знайсці ледзь не ўсю неабходную інфармацыю.

Кніга на электронных носбітах ужо ўвайшла ў наша паўсядзённае жыццё. Сёння кожны школьнік валодае камп'ютарам, чэрпае інфармацыю ў тым ліку ў інтэрнэце.

І тым не менш мы першыя на постсавецкай прасторы (які ў многіх іншых пытаннях), усведамляючы тэндэнцыі развіцця кнігавыдання і наогул працэсаў, звязаных з чытаннем, з укараненнем найноўшых інфармацыйных тэхналогій, — па ініцыятыве кіраўніка краіны маем сёння Год кнігі. Гэта ў многім крок лёсавызначальны і для развіцця сферы кнігавыдання, і наогул для беларускага грамадства.

ШТО НАПЕРАДЗЕ?

— У першыя дні 2012 года мы па даручэнні ўрада працавалі над Рэспубліканскім планам мерапрыемстваў Года кнігі.

— **Якія ключавыя мерапрыемствы гэтага дакумента?**

— Год кнігі будзе цікавым і разнастайным. Рыхтуюцца шэраг нарматыўна-прававых актаў, якія збяспечаць далейшае развіццё нацыянальнага кнігавыдання. Зараз на падыходзе да першага чытання ў парламенце праект закона аб выдавецкай справе ў Рэспубліцы Беларусь, рыхтуюцца ўказ Прэзідэнта краіны аб падтрымцы нацыянальнага кнігавыдання, вядзецца распрацоўка Праграмы ў падтрымку чытання (сумесная праца міністэрстваў культуры, адукацыі, інфармацыі), прапрацоўваюцца пытанні далучэння да Фларэнтыйскага пагаднення...

Будзе распрацавана праграма інавацыйных падыходаў да развіцця нацыянальнага кнігавыдання і кнігараспаўсюджвання. Засяродзім увагу на пашырэнні колькасці гандлёвых аб'ектаў кнігагандлю. Спадзяёмся, пільная ўвага будзе ўдзелена ўсімі зацікаўленымі бакамі пытанню камплектавання фондаў бібліятэк — публічных, ведамасных, устаноў адукацыі.

На парадку дня — укараненне новых тэхналогій, электронная кніга, прадстаўленне беларускай кнігі ў глабальнай камп'ютарнай сетцы інтэрнэт, стварэнне моцнага інтэрнэт-напаўнення бібліяграфічнымі звесткамі, стварэнне партала «Кнігі Беларусі»...

Вялікі раздзел выступае, конкурсаў, акцый — на ўсіх узроўнях. Вельмі сур'езна падызем да прадстаўлення нашай прадукцыі за межамі краіны на міжнародных, нацыянальных, спецыялізаваных выстаўках. Беларуская кніга будзе і ў Маскве, і ў Франкфурце, у Варшаве, Вільнюсе... Сёлета ўпершыню плануем прадставіць яе ў Індыі і Кітаі.

Новыя акцэнтны набываюць нашы традыцыйныя мерапрыемствы. 19-я Міжнародная мінская кніжная выстаўка-кірмаш (ганаровы госяц — Баліварыянская Рэспубліка Венесуэла), якая распачне працу 8 лютага, пройдзе пад знакам 130-годдзя Янкі Купалы і Якуба Коласа і 100-годдзя Максіма Танка; Дзень беларускага пісьменства ў Глыбокім стане асабліва яркім святам, вартым статусу Года кнігі.

Вялікія дзяржаўныя задачы і клопаты — і вялікая падтрымка дзяржавы, прапісаная ў канкрэтных праектах і праграмах.

Наперадзе шмат працы — напружанай, цікавай. Думаю, гэты год увогуле павінен быць пачаткам рэнесансу нацыянальнага кнігавыдання, яшчэ большага яго ўздыму.

ДЗЯРЖАЎНЫ ЗАКАЗ: КНІГІ НА РОДНАЙ МОВЕ

— **У нашай краіне выдаецца значна больш кніг на рускай мове. Якім чынам, на ваш погляд, можна паўплываць на змяненне сітуацыі?**

— Я разумею заклапочанасць нашай найстарэйшай рэспубліканскай газеты моўным пытаннем. Суадносіны выдання кніг на беларускай мове да агульнай колькасці ў цэлым адлюстроўвае моўную сітуацыю ў грамадстве. Разам з тым, неабходна вельмі абачліва падыходзіць да «моўных» лічбаў, бо некаторыя беларускія выдаўцы папросту тыражуюць расійскія кнігі. Не варта забываць, што беларуская кніга — гэта не толькі кніга на беларускай мове: гэта і кніга беларускіх аўтараў, якія пішуць і на рускай мове. З улікам гэтага, беларускамоўныя кнігі ў агульных суадносінах з уласна беларускімі складаюць каля 20%. Такая вось прапорцыя!

Хачу асабліва адзначыць: дзяржаўны сацыяльны заказ — гэта кнігі амаль усе на беларускай мове. Хаця ў нас ва ўмовах аказання падтрымкі сацыяльна значнаму кнігавыданню няма такога жорсткага падыходу — што дзяржава падтрымлівае толькі беларускамоўную кнігу. Мы падтрымліваем сацыяльна значную кнігу і на рускай, і на беларускай мове. Тым не менш у мінулым годзе 110 кніг выпушчана з дзяржаўнай падтрымкай — амаль усе яны на беларускай мове. І гэта таксама сведчыць пра адносіны дзяржавы да роднай мовы.

Вядома, калі гаварыць пра камерцыйныя выдавецтвы — яны маюць свае прыярытэты, відаць, разліваюць на больш хуткі фінансавы поспех. У гэтай справе, лічу, не павінна быць прымусу, і разам з тым, павінен быць здаровы нацыянальны патрыятызм.

Увогуле кожны павінен усвядоміць сваю адказнасць за агульную справу, і калі б да тых кніг, якія выдаюцца ў краіне, кожнае выдавецтва дадало яшчэ хаця б па адной на беларускай мове... а гэтак нічога не перашкаджае — была б толькі добрая воля!

Чакаем выхаду ў свет кніг, якія былі б цікавыя і тым, хто заўсёды чытаў толькі рускамоўную кнігу.

Можа, двухмоўная кніга стане своеасаблівым «пераходным» падыходам?

З іншага боку, вялікая руская мова — гэта вялікія творы, цікавыя кнігі — выдатна, што мы можам чытаць іх без перакладу. Не ведаю, ці варта Пушкіна чытаць у перакладзе...

Калі казаць пра беларускія творы, то іх трэба на рускую мову перакладаць — каб яны былі даступныя для тых, хто чытае па-руску. Пераклады беларускамоўных аўтараў на рускую мову — таксама пытанне і клопат, у гэтым кірунку неабходна больш працаваць.

НАВАЦЫІ + ІНАВАЦЫІ: ЭКАНОМІКА ПЫТАННЯ

— **Інавацыйныя падыходы да развіцця кнігагандлю, да выдання кніг... Апошнім часам відэавочная тэндэнцыя да ўзбуйненняў-аб'яднанняў — ці закрануць павевы «холдынгізацыі» беларускія выдавецтвы?**

— Тут не можа быць нейкіх штучных рашэнняў. За ўсімі працэсамі трэба бачыць не рэформы дзеля рэформаў, а разважны сэнс і эканоміку пытання.

Складнікі гэтай працы ўжо ў мінулым годзе былі моцнымі. Можна ўгадаць пра стварэнне адзінага прадпрыемства па распаўсюджванні кнігі «Белкніга». Ёсць добры эканамічны плён у такім аб'яднанні, створаны перадумовы для дынамічнага развіцця гэтага накірунку.

Мы працавалі над пытаннем узбуйнення паліграфічных магутнасцяў, стварыўшы на базе двух прадпрыемстваў — фабрыкі каляровага друку і паліграфамбіната імя Я. Коласа — аднаго прадпрыемства. Мяркуем, што менавіта з улікам канкрэтных эканамічных умоў, якія зыходзяць ад скарачэння аб'ёмаў кнігавыдання, тыражнасці кніг, мы будзем мець і развіваць адно буйное прадпрыемства пад дзяржаўным патранатам.

У дачыненні да, як вы казалі, «холдынгізацыі», паўтараю, усё павінен вырашаць разважны сэнс. Будзем думаць над пытаннямі спецыялізацыі выдавецтваў.

МАЙСТЭРСТВА + МАСТАЦТВА

— **Кнігавыданне становіцца ўсё больш сучасным. Ужо не навіна: да кнігі і дыск прыкладаецца...**

— Над гэтым плённа працуе выдавецтва «Вышэйшая школа», некаторыя іншыя. Прапрацоўваюцца пытанні выдання аўдыякніг (ёсць адпаведнае даручэнне Прэзідэнта краіны). Цудоўна, што беларускія творы ў век новых тэхналогій загучаць у сучасным аздабленні: вершы Багдановіча, Коласа, Купалы...

Мы абавязкова будзем прэзентаваць такія выданні!

— **Выданне кнігі сёння — не проста майстэрства, але і мастацтва?**

— Безумоўна! У гэтым годзе мы па-новаму падышлі да правядзення Нацыянальнага конкурсу «Мастацтва кнігі». Гэта ўжо 51-ы конкурс: 13 намінацый, прычым іх назвы добра адлюстроўваюць зместавае напаўненне: «Залатыя скрыжалі» (даведачная, энцыклапедычная кніга), «Трыумф», «Літфармат», «Аркніга», «Фотапогляд»... Удзел у сёлетнім конкурсе прынялі 190 кніг-прэтэндэнтаў — 40 выдавецтваў з 628 зарэгістраваных. Дастаткова моцная канкурэнцыя!

Конкурс узнімаецца на новую ступень. Працавала журы, у складзе якога — вядомыя дзеячы культуры, мастацтва, адукацыі. Асобы! Рэктар Беларускай акадэміі мастацтваў Міхаіл Баразна, старшыня Саюза пісьмёнікаў Беларусі Мікалай Чаргінец, дырэктар Нацыянальнай бібліятэкі Раман Матуля, рэктар Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў Барыс Святлоў, старшыня Беларускага саюза мастакоў Уладзімір Савіч, мастак унікальнага таленту Уладзімір Цэслер... Уганараванне пераможцаў адбудзецца напярэдадні адкрыцця кніжнай выстаўкі, 7 лютага, у Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Гэта своеасаблівае справаздача перад грамадствам — пацвярджэнне таго, што беларуская кніга мае вельмі высокі мастацкі ўзровень. Мы годна працягваем справу, распачатую амаль пяць стагоддзяў таму Францыскам Скарынам.

Прадстаўляючы кнігі-пераможцы конкурсу на старонках «Звязды» — і чытачы будуць вам удзячныя за гэтую інфармацыю.

ДЗЕНЬ ДАРЭННЯ КНІГІ

— У краіне плануецца правесці шмат дабрачынных акцый — каб кніга стала даступнай там, дзе яна

павінна быць, — падкрэслівае Лілія Ананіч. — Няхай чытачы «Звязды» першымі даведаюцца: Міністэрства інфармацыі ўносіць прапанову аб усталяванні ў краіне Дня дарэння кнігі. Калі, напрыклад, звыкла і чакана атрымаць у падарунак «валяніцкіну», дык чаму мы не можам быць у захапленні ад імкнення падарыць добрую кнігу — родным, сябрам, знаёмым, дзіцячым дамам, школам...

— **Цікавы праект! Канкрэтная дата ўжо вызначана?**

— Пакуль ідзе абмеркаванне. Але гэтая ініцыятыва ўжо выспела. Спадзяюся, грамадскасць яе ўспрыме і падтрымае.

Яшчэ адзін праект: разам з Беларускім саюзам жанчын распачнём акцыю «Матуліна казка». Нашым дзеткам, маленькім грамадзянам Беларусі, неабходна як мага больш удзяляць увагі — каб менавіта з дзяцінства прывіваць любоў да чытання.

Мы ўсе выраслі на маміных казках — і якое добрае пакаленне атрымалася! Нельга змяняць толькі камп'ютарам выхаванне дзіцяці. Трэба чытаць яму казку, трэба даваць у рукі кніжку. Вялікі клопат тут будзе выдаўцам — каб як мага больш выдаваць дзіцячай літаратуры, даступнай па цэнах. А гэта значыць, што мы больш сур'езна будзем працаваць над пашырэннем рынкаў распаўсюджвання літаратуры: тыраж і кошт кнігі — узаемазвязаныя паняцці.

МАТУЛЯ — І ТВОРЧАСЦЬ

— Ад маці вельмі многае залежыць, па сабе ведаю, — гаворыць Лілія Станіславаўна. — Мая мама некалі складала вершы. Адзін з лепшых — пра Янку Купалу. З ім я, школьніца, выступала на конкурсе чытальнікаў у Барысаве, а потым і ў Мінску.

Пазней і сама пачала пісаць вершы. Нібыта ў адказ на мамін верш, на тое, што мне мама падаравала, склала свой — пра Якуба Коласа.

— **Своеасаблівы паэтычны дыялог маці і дачкі... Ці помніце той матулін верш?**

— Я ўсё памятаю.

*Песня Купалы ў душу мне запала,
Бо ў песні той гора і крыўда гучала.
Спяваў наш Купала аб тым, чаго мала:
І хлеба, і солі, а больш за ўсё — волі...
Марыў Купала, каб песня гучала,
Каб на Беларусі быў свой Купала.
Каб шчасце лілося, цвіло каб калоссе,
Каб паншчыны лютай народ скінуў путы.
За ўсе твае песні, Гусярчу цудоўны,
Цябе не забудзе народ наш ніколі.*

— **А свой верш пра Якуба Коласа?**

— І той верш памятаю, вось некалькі радкоў:
*Чаму ты Коласам назваўся,
Ці мо таму, што сярод іх
Ты нарадзіўся, гадаваўся,
Ты сілы ўзяў і моц ад іх.*

*Ці мо таму, што колас славілі
Дзяды, бацькі, дзядзькі твае,
Ці мо таму, што колас ставілі
Як радасць працы на сяле?*

*Ці мо таму, што на палетках
Ён каласіўся збажыною,
Ці мо таму, што ты заўсёды
Калоссе бачыў маладога?*

*Ці мо таму, што тое семя,
Якое сеяць ты пачаў,
Калоссем буйным узраслое,
Квітнее зараз на ўвесь край.*

Гэты верш, відаць, адыграў не апошнюю ролю ў тым, што я паступіла на факультэт журналістыкі Белдзяржуніверсітэта. Таму што (як цяпер ужо разумею) кожны з абітурыентаў меў дастаткова грунтоўныя веды, дасведчанасць. Шмат было хлопцаў, якія прайшлі праз армію, праз падрыхтоўчае аддзяленне. Шмат было мінчан, якія, безумоўна, мелі ўсе магчымасці, каб выдатна падрыхтавацца. А я з вясковай школы — няхай сабе і выдатніца. Памятаю, на ўступным іспыце прачытала той верш пра Якуба Коласа — у пацвярджэнне сваіх ведаў. І гэта, мабыць, таксама было адным з аргументаў, чаму атрымала «выдатна».

— **Цікава, а ці прызналіся, што гэта менавіта ваш верш?**

— Я не магла не прызнацца, бо ў мяне спыталі...

— **Як цікава: намеснік міністра, што курьеруе выдавецкую сферу, — з талентам паэта ў душы...**

— Калісьці нават друкавалася... З цеплынёй успамінаю даўнія свае вершы. І ўдзячная лёсу за гэтую старонку майго жыцця — таму што, відаць, яна потым мяне і павяла па тых сцежках, па якіх усе гэтыя гады я крочу...

Гутарыла Таццяна ПАДАЛЯК.